

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 23. november 2023
(OR. en)

15738/23

EDUC 457
JEUN 270
SOC 811
CULT 165
DIGIT 271

MENETLUSE TULEMUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Delegatsioonid
Teema:	Nõukogu järeldused, mis käsitlevad hariduse ja koolituse panust Euroopa ühiste väärtuste ja demokraatliku kodakondsuse tugevdamisse

Delegatsioonidele edastatakse lisas eespool nimetatud nõukogu järeldused, mis kiideti heaks nõukogu 23. novembri 2023. mai istungil (haridus, noored, kultuur ja sport).

Nõukogu järeldused, mis käsitlevad hariduse ja koolituse panust Euroopa ühiste väärtuste ja demokraatliku kodakondsuse tugevdamisse

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

TULETADES MEELDE, et Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 on sätestatud, et liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine;

RÕHUTADES liidu kohustust edendada ja kaitsta neid väärtusi ning aidata kaasa nende säilitamisele ja arendamisele, nagu on sätestatud Euroopa Liidu lepingu artikli 3 lõigetes 1 ja 5 ning Euroopa Liidu põhiõiguste hartas;

TULETADES MEELDE käesolevate järelduste lisas esitatud POLIITILIST KONTEKSTI;

TUNNISTADES, et:

1. kõikide liikmesriikide ees on ühised väljakutsed, mis tulenevad majanduslikest, poliitilistest, sotsiaalsetest, kultuurilistest ja tehnoloogilistest muutustest, üleilmsest rändest ning muudest sotsiaalses plaanis muret tekitavatest ja poliitilise polariseerumise allikatest, nagu püsiv sotsiaal-majanduslik ebavõrdsus, samuti lõhestavate natsionalistlike suundumuste, ksenofoobia, rassismi, antisemitismi, homofoobia, bifoobia, transfoobia, interfoobia ja soo või seksuaalse sättumuse põhise sallimatuse suurenemine, vaenukõne ja radikaliseerumine, mis viib vägivaldse äärmusluseni. See lisandub Euroopa Liidu jaoks keerulisele kümnendile, mida iseloomustavad kasvavad populistlikud ja Euroopa-vastased liikumised ning Brexiti killustav protsess;
2. ka hiljutine ülemaailmne kriis, sealhulgas COVID-19 pandeemia, on avaldanud sügavat mõju meie demokraatlikele ühiskondadele, tekitades enneolematuid väljakutseid riigi ja ühiskonna vahelistes suhetes, teabe usaldusväärsuse vallas ja lõppkokkuvõttes demokraatlike institutsioonide suutlikkuses tulla toime kiiresti muutuvate ühiskondlike vajaduste ja nõudmistega. See mõjutab ka hariduse ja koolituse kvaliteeti, võrdsust ja võrdseid võimalusi;

3. Venemaa põhjendamatu agressioonisõda Ukraina vastu, millega kaasneb pidev ulatuslik desinformatsioonivoog, ei kujuta endast mitte ainult rünnakut Ukraina vastu, vaid rahvusvahelise õiguse rikkumist ja põlguse väljendamist universaalsete väärtuste, nagu rahu, vastu ning otsest ohtu ELile kui rahul, turvalisusel ja stabiilsusel rajanevale alale;
4. meie avatud demokraatlike ühiskondade aluseks on avalikud arutelud, mis võimaldavad hästi informeeritud kodanikel väljendada oma tahet ja arvamust vabade ja õiglaste poliitiliste protsesside kaudu. Informeeritud demokraatliku osalemise ja lõppkokkuvõttes õppeprotsesside jaoks on seega väga olulised meediapädevus, inimkeskse perspektiiviga digitehnoloogia turvaline, kriitiline ja vastutustundlik kasutamine ning väär- ja desinformatsiooniga seotud jätkuvate probleemide asjakohane mõistmine. Otsustavat rolli, mida täidavad need tegurid, mis on võtmetähtsusega ka stereotüüpide ja kahjulike normide vastu võitlemisel, rõhutab samuti tehisintellekti areng, mis hõlmab nii riske kui ka võimalusi;
5. kestliku arengu ja kliimamuutustega seotud väljakutsed nõuavad õiglast ja kaasavat rohepööret, samuti vajadust kaasata sellesse protsessi ühiskond tervikuna ning võidelda vastuoluliste seisukohtade vastu;
6. kõigil neil väljakutsetel ja riskidel võivad olla tagajärjed, nagu sotsiaalne polariseerumine, poliitiline rahulolematuse ning eemaldumine demokraatlikest institutsioonidest ja nende osalusprotsessidest, mis on tekitanud Euroopa ühiskondades kasvava mure. Neist ilmneb vajadus jätkata meie demokraatia kaitsmist ning meie ühiste Euroopa väärtuste tugevdamist, millele on osutatud Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas. Samuti on need näidanud Euroopa Liidu lisaväärtust nende väljakutsete ja riskidega tegelemisel ning ühiste lahenduste leidmisel;

7. Euroopa haridusruumi loomise eesmärgi aluseks on mitu peamist haridusväärtust ja -põhimõtet, mida tuleb jätkuvalt tugevdada, nagu kvaliteet, võrdsus, võrdsed võimalused, edu kõigi jaoks, kaasatus, austus ja mitmekesisus¹;
8. sellega seoses ei pea haridus- ja koolitussüsteemid mitte ainult uusi väljakutseid prognoosima, nendega kohanema ja neile asjakohaselt reageerima, vaid ka andma panuse meie demokraatia ja ELi tulevikku, kujundades aktiivseid, kaasatud ja loovaid kodanikke, kes on teadlikud oma ühistest väärtustest ja suudavad parandada oma elukeskkonda. Hariduse ja koolituse kaudu edastatavad Euroopa ühised väärtused võimaldavad ja edendavad ELi ülemaailmset sotsiaal-majanduslikku staatust;

VÕTAB TEADMISEKS:

1. ELi noortestrategie 2019–2027,² milles rõhutatakse vajadust anda noortele vajalikud vahendid, et nad saaksid olla aktiivsed kodanikud ja positiivsete muutuste kehastajad, tuginedes ELi väärtustele ja Euroopa identiteedile,³ ning ELi noortedialoogi, milles rõhutatakse vajadust tugevdada noorte kodanikuaktiivsuse alaseid pädevusi ning nende ühiskonda ja Euroopa Liitu kuulumise tunnet;
2. ELi lapse õiguste strateegia,⁴ mille üheks prioriteetseks teemavaldkonnaks on laste võimestamine olema aktiivsed kodanikud ja demokraatliku ühiskonna liikmed;

¹ Nõukogu resolutsioon, mis käsitleb strateegilist raamistikku üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal, et liikuda Euroopa haridusruumi loomise suunas ja kaugemale (2021–2030) (ELT C 66, 26.2.2021, lk 1).

² Euroopa Liidu Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate resolutsioon noortevaldkonnas tehtava Euroopa koostöö raamistiku kohta: Euroopa Liidu noortestrategie 2019–2027 (ELT C 456, 18.12.2018, lk 1).

³ Struktureeritud dialoogi kuuenda tsükli „Noored Euroopas – mis edasi?“ käigus töötati välja Euroopa noorte üksteist eesmärki: „Noorte kaasamine ELis“, „Kõikide sugude võrdõiguslikkus“, „Kaasav ühiskond“, „Teave ja konstruktiivne dialoog“, „Vaimne tervis ja heaolu“, „Maapiirkondade noorte kaasamine“, „Kvaliteetne tööhõive kõigile“, „Kvaliteetne haridus“, „Koht ja osalusvõimalused kõigile“, „Jätkusuutlik roheline Euroopa“ ning „Noorteorganisatsioonid ja Euroopa programmid“.

⁴ COM(2021) 142 final.

3. Euroopa tuleviku konverentsi tulemused seoses haridusega, milles kodanikud muu hulgas soovitasid arendada tulevikukindlat haridust ja elukestvat õpet Euroopas, keskendudes muu hulgas demokraatlikke protsesse, ELi väärtuseid ja Euroopa ajalugu käsitlevale kodanikuõpetusele ning tagades ELi ja eelkõige selle demokraatlike protsesside, sealhulgas Euroopa integratsiooni ajaloo ja Euroopa kodakondsuse alase hariduse miinimumtaseme⁵;
4. Euroopa Parlamendi 2021. ja 2022. aasta resolutsioonid, milles esitatakse põhjalikud soovitused uuendatud Euroopa kodanikuhariduse kohta ja rõhutatakse tahet edendada Euroopa ühist identiteeti muu hulgas ühise akadeemilise programmi kaudu ja integreerida Euroopa mõõde tugevalt haridusse⁶ ning ühtse raamistiku Euroopa mõõtmega kodanikuhariduse kohta, sealhulgas Euroopa väärtuste kohta õppimine ning ühiste õppevahendite ja lähenemiste arendamine⁷;

⁵ Euroopa tuleviku konverents – aruanne konverentsi lõpptulemuste kohta, mai 2022, (täiskogu 46. ja 37. ettepanek).

⁶ Euroopa Parlamendi 6. aprilli 2022. aasta resolutsioon kodanikuhariduse meetmete rakendamise kohta (2021/2008(INI)) (ELT C 434, 15.11.2022, lk 31).

⁷ Euroopa Parlamendi 11. novembri 2021. aasta resolutsioon Euroopa haridusruumi kohta: ühine terviklik käsitus (2020/2243(INI)) (ELT C 205, 20.5.2022, lk 17).

5. komisjoni 18. novembri 2022. aasta teatise Euroopa haridusruumi loomisel tehtud edusammude kohta,⁸ milles kutsutakse liikmesriike, teisi ELi institutsioone ja sidusrühmi üles pidama ühise arutelu suurte probleemide ja tulevikku suunatud meetmete üle, nagu Euroopa kodanikuhariduse parandamine, ning komisjoni poolt vastu võetud võrdõiguslikkuse liidu strateegiaid,⁹ milles rõhutatakse kvaliteetse ja kaasava hariduse ja koolituse olulist rolli vahendina, mis võimaldab edusammude tegemist võrdõiguslikkuse liidu loomisel kõikide jaoks olenemata soost, rassilisest või etnilisest päritolust, usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest;

RÕHUTAB hariduse ja koolituse olulist rolli Euroopa tuleviku kujundamisel. Nõukogu resolutsioonis, mis käsitleb strateegilist raamistikku üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal, et liikuda Euroopa haridusruumi loomise suunas ja kaugemale (2021–2030), kehtestatud strateegiliste prioriteetidega seotud meetmed hõlmavad muu hulgas Euroopa perspektiivi toomist haridusse ja koolitusse ning õppijatele ülevaate andmist Euroopa ja liidu tähtsusest nende igapäevaelus. See tähendab kriitilise mõtlemise tõhustamist ning kodanikupädevuse, kultuuridevahelise ja sotsiaalse pädevuse, vastastikuse mõistmise ja austamise ning vastutustunde edendamist demokraatlike väärtuste ja põhiõiguste suhtes hariduse ja koolituse kõikide tasandite ja liikide puhul;

RÕHUTAB, et oma 2023. aasta mai resolutsioonis „Euroopa haridusruum: perspektiiv aastaks 2025 ja pärast seda“¹⁰ tunnistab nõukogu Euroopa haridusruumi vahehindamise protsessi kontekstis, et erilist tähelepanu tuleks pöörata võtmepädevuste omandamise parandamisele, et võimaldada kõigi Euroopa kodanike täielikku isiklikku, sotsiaalset, ühiskondlikku ja erialast arengut;

⁸ COM(2022) 700 final.

⁹ 2020. ja 2021. aastal võeti võrdõiguslikkuse liidu loomiseks vastu viis võrdõiguslikkuse strateegiat: soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025 (COM(2020) 152 final), LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025 (COM(2020) 698 final), ELi rassismivastane tegevuskava 2020–2025 (COM(2020) 565 final), romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik 2020–2030 (COM(2020)620 final) ning puuetega inimeste õiguste strateegia aastateks 2021–2030 (COM(2021) 101 final).

¹⁰ ELT C 185, 26.5.2023, lk 35.

NÕUSTUB, et:

1. demokraatlikku kodakondsust toetav haridus aitab tugevdada Euroopa vastupanuvõimet nii kriiside kui ka kiirete ja põhjalike muutuste ajal ning sellel peab olema keskne koht haridus- ja koolituspoliitikas, kuna see avab värava Euroopa ühiste väärtuste ja demokraatliku kodakondsuse tundmaõppimiseks. See on eriti oluline mitte ainult hariduse ja koolituse kontekstis, vaid ka ühiskonna kui terviku jaoks, mida tuleb aktiivselt kaasata. Kõik ELi kodanikud (sealhulgas uued tulijad ja rändetaustaga inimesed) peavad arendama vajalikke pädevusi, et osaleda aktiivselt ja vastutustundlikult meie ühiskonnas;
2. demokraatlikku kodakondsust toetav haridus peaks tuginema võtmepädevuste arendamisele, hõlmates ka sotsiaalset, kultuurilist ja emotsionaalset mõõdet, ning kriitilise mõtlemise ja arutlemise võimele. See peaks põhinema demokraatia kaudu, demokraatia kohta ja demokraatia heaks õpetamisel ja õppimisel ning eelkõige kodanikupädevusel kui võimel tegutseda vastutustundliku kodanikuna ning täielikult osaleda ühiskondlikus ja sotsiaalses elus¹¹ nii internetis kui ka väljaspool seda ning mitte ainult kohalikul ja riiklikul tasandil, vaid ka Euroopa ja rahvusvahelisel tasandil. Sellega seoses peaks demokraatliku kodakondsuse alane haridus olema seotud ülemaailmse kodanikuhariduse ja kestlikku arengut toetava haridusega ning inimõiguste austamise kui demokraatia alusega ning selle Euroopa mõõde peaks muude elementide hulgas ja vastavalt riigi oludele hõlmama järgmist:

¹¹ Nagu on määratletud nõukogu 22. mai 2018. aasta soovitusel võtmepädevuste kohta elukestvas õppes (ELT C 189, 4.6.2018, lk 1).

- a) liidu aluseks olevate ühiste Euroopa väärtuste mõistmine¹²;
 - b) teadmised Euroopa integratsiooni ajaloost, EList, selle eesmärkidest ja institutsioonide toimimisest, et kõik kodanikud mõistaksid selle asjakohasust ja lisaväärtust ning saaksid aktiivselt osaleda Euroopa demokraatlikes protsessides;
 - c) selliste teadmiste, oskuste ja hoiakute omamine, mis võimaldavad ELi demokraatlikes protsessides praktiliselt ja aktiivselt osaleda¹³;
 - d) teadlikkuse suurendamine mitmekesisusest ning Euroopa ja ülemaailmsetest kultuurilistest identiteetidest;
3. oluline on edendada ühiseid Euroopa väärtusi ja demokraatlikku kodakondsust hariduse ja koolituse kõikide tasandite ja liikide puhul ning igas vanuses inimeste jaoks. See hõlmab uute haridus- ja koolitusmeetmete kaalumist riiklikul ja Euroopa tasandil, samuti olemasolevate meetmete tugevdamist, ning ka valmisolekut teha koostööd ja, kui see on asjakohane, leppida kokku ühistes vahendites, lähenemisviisides, määratlustes ja eesmärkides ning ühises sisus, et reageerida sellele, mida Euroopa kodanikud vajavad ja ootavad, ning jätkata panustamist Euroopa projekti ja selle kaitsmisesse sise- ja välisohtude eest;

¹² Nagu on väljendatud Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas.

¹³ Näiteks Euroopa kodanikualgatuse kaudu.

KUTSUB LIKMESRIIKE ÜLES, võttes nõuetekohaselt arvesse institutsioonilist autonoomiat ja akadeemilist vabadust ning vastavalt riigi oludele:

1. TUGEVDAMA ühiste Euroopa väärtuste ja demokraatliku kodakondsuse edendamist sidususe ja integratsiooni läbiva teemana¹⁴ hariduse ja koolituse kõikide tasandite ja liikide puhul (formaalne, mitteformaalne ja informaalne) juba varasest east alates ja kogu elu jooksul. Sel eesmärgil:
 - a) INNUSTAMA kodanikuhariduse arendamist, mis põhineb kodanikupädevusel ja muudel pädevustel, osana riiklikest haridus- ja koolituspoliitika meetmetest, strateegiatest ja kavadest kõikide tasandite ja liikide puhul, eelkõige kohustusliku hariduse ning kutsehariduse ja -õppe käigus, samuti muudes avalik-õiguslikes institutsioonides, näiteks raamatukogudes;
 - b) SUURENDAMA teadmisi ja arusaamist EList, eelkõige selle ajaloost, sümbolitest, eesmärkidest ja toimimisest, sealhulgas selle seostest liikmesriikide demokraatlike protsessidega, ning Euroopa poliitilist elu kujundavatest olulistest küsimustest;
 - c) TOETAMA positiivse ja kaasava identiteedi- ja kuuluvustunde tugevdamist kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja ELi tasandil, tuginedes ühistele Euroopa väärtustele;
 - d) SUURENDAMA TEADLIKKUST formaalse, mitteformaalse ja informaalse kultuurihariduse ja -koolituse tähtsusest, et aidata omandada teadmisi nii Euroopa ühiskondade mitmekesisusest kui ka nende ühistest väärtustest ja kultuurilistest viidetest;

¹⁴ Nõukogu 22. mai 2018. aasta soovitus, milles käsitletakse ühiste väärtuste, kaasava hariduse ja õpetamise Euroopa mõõtme edendamist (ELT C 195, 7.6.2018, lk 1).

- e) TUGEVDAMA olulisi seoseid ühelt poolt Euroopa ühiseid väärtusi ja demokraatlikku kodakondsust käsitleva hariduse ning teiselt poolt kestlikku arengut toetava hariduse ja digitaalse kodanikupädevuse alase hariduse vahel, võimaldades Euroopa õppijatel ja kodanikel elukestva õppe protsessi kaudu kohaneda demokraatliku, õiglase, kestliku ja digitaalse ühiskonnaga ning selles aktiivselt osaleda;
 - f) võttes arvesse selliseid sotsiaalseid väljakutseid nagu digitaalne turvalisus ja eraelu puutumatuse, küberkiusamine, desinformatsioon, vaenukõne ja radikaliseerumine, TÕHUSTAMA tulemuslikku meediapädevust, eelkõige digikontekstis ja sotsiaalsuhtluses, pöörates erilist tähelepanu kriitilisele mõtlemisele ja eetilisele teadlikkusele, eesmärgiga võimestada inimesi tegema teadlikke otsuseid;
2. INTEGRERIMA Euroopa ühiste väärtuste ja demokraatliku kodakondsuse õpetamise spetsiifilisse konteksti järjepidev tähelepanu pööramine võrdõiguslikkusele ja mitmekesisusele. Seoses sellega:
- a) LOOMA kaasamiskultuuri koos mehhanismidega, millega tuvastada võimalikku dünaamikat päritolul, vähemusrühmadesse kuulumisel, puudel, sool, seksuaalsel sättumusel või muudel isiklikel või sotsiaalsetel tingimustel põhineva tõrjutuse, diskrimineerimise ja vägivalla puhul, ning võtma selle vastu meetmeid;
 - b) SOODUSTAMA meetmeid, mis on suunatud uutele ELi tulijatele, et hõlbustada kodanikupädevuse omandamist, pidades silmas nende kultuurilisi päritoluraamistikke, ning INNUSTAMA vastavalt riigi oludele kultuuridevahelisel lähenemisviisil põhinevate haridus- ja koolitusmaterjalide, projektide ja protsesside väljatöötamist;

3. SOODUSTAMA kvaliteetseid, innovaatilisi, osaluspõhiseid ja kaasavaid haridussuuniseid, meetodikaid, haridus- ja koolitusmeetmeid ja samade omadustega sisu, mis on kohandatud Euroopa Liidu kontekstile ning erinevate haridus- ja koolitussüsteemide iseärasustele, mis hõlbustavad kodanikupädevuse arendamist, ühiste Euroopa väärtuste omandamist ja ELi tundmaõppimist. Sellest tulenevalt ja kui see on asjakohane:
- a) TUNNISTAMA, et koostöö rahvusvaheliste organisatsioonidega võib aidata tugevdada kodanikupädevuse arengut ja ühiste Euroopa väärtuste omandamist. Eelkõige KASUTAMA seoses Euroopa Nõukoguga ELi kontekstis PAREMINI Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse hartat ning demokraatliku kultuuri pädevuste võrdlusraamistikku. VÕTMA ARVESSE Euroopa Nõukogu algatusi ja vahendeid, mille eesmärk on edendada demokraatiat ja inimõigusi ning parandada teadmisi meie ühisest Euroopa ajaloost ja teadlikkust meie ühtsusest Euroopa ühiskondade mitmekultuurilises mõõtmes¹⁵;
 - b) EDENDAMA heade tavade vahetamise kaudu koostööd haridus- ja koolitusasutuste ning kõigi asjaomaste haridusvaldkonna osalejate vahel ELi tasandil õppekavade väljatöötamise, elluviimise ja hindamise valdkonnas. KAALUMA VÕIMALUSI koostöö tegemiseks ühise sisu ja ühiste lähenemisviiside osas;
 - c) KAASAMA erinevaid õppijaid, luues üldiselt ligipääsetavaid ja kergesti loetavaid materjale, kohandades formaati ja sisu eri rühmadele;

¹⁵ Sellega seoses võib arvesse võtta selliseid konsolideeritud algatusi nagu Euroopa Nüüdiskeelte Keskus või uuemaid algatusi, nagu Euroopa ajaloo õpetamise vaatluskeskus.

- d) SOODUSTAMA vabatahtlikku tegevust ning mitteformaalse ja informaalse hariduse ja koolituse tegevusi ühiste väärtuste, solidaarsuse, sotsiaalse pühendumuse ja demokraatliku kodakondsuse edendamisega seotud pädevuste arendamisel. EDENDAMA selliste kujundavate kogemuste tunnustamist ja ajakohastamist, näiteks mikrokvalifikatsioonitunnistuste kaudu;
 - e) HÖLBUSTAMA digitaalse lähenemisviisi väljatöötamist ning EDENDAMA demokraatliku kodakondsuse ja ühiste Euroopa väärtustega seotud informatiivse, haridusliku ja teavitava sisu genereerimist info- ja kommunikatsioonipõhise ühiskonna uutele kanalitele kohandatud formaatides;
4. TOETAMA haridus- ja koolitusasutusi, et aidata luua asjakohast keskkonda, mis pakub võimalusi kodanikuaktiivsuse ja demokraatliku osalemise teostamiseks ja nende kohta õppimiseks praktilise tegevuse kaudu. Sel eesmärgil:
- a) KAOTAMA õpikeskkondades igasuguse diskrimineerimise ja segregatsiooni, et nendest saaksid turvalised ja kaasavad keskkonnad, kus ei esine mingit vägivalda ning mis on kooskõlas selliste väärtustega nagu pluralism, sallivus, austus, õiglus, solidaarsus, võrdsus ja sooline võrdõiguslikkus;
 - b) EDENDAMA laste ja noorte õigust olla ära kuulatud ja osaleda täiel määral oma keskkonna ühiskondlikus, haridus-, kultuuri-, kunsti- ja vaba aja veetmise elus, et hõlbustada kodanikuaktiivsuse järkjärgulist õppimist;

- c) INNUSTAMA õppijate, õpetajate, koolitajate, haridustöötajate, haridus- ja koolitusasutuste juhtide, lapsevanemate, perede ja hooldajate kaasamist nii formaalsetesse kui ka mitteformaalsetesse osalusorganitesse ning nendevahelist koostööd ja teabevahetust;
- d) EDENDAMA TÄIENDAVALT kõrgharidusasutuste, koolide, koolituskeskuste, noorteorganisatsioonide, kultuuriasutuste ning kogukonna kui terviku vahelist koostööd kui sünergiat formaalse, mitteformaalse ja informaalse hariduse ja koolituse vahel, kasutades kogu kooli hõlmavat lähenemisviisi, nii et kõik nende liikmed¹⁶ osalevad aktiivselt ja koostööpõhiselt ning aitavad kaasa õppijate, õpilaste ja haridustöötajate heaolu edendava positiivse, turvalise ja usaldusväärse keskkonna loomisele;
- e) PAKKUMA õpetajatele, koolitajatele, haridustöötajatele, haridus- ja koolitusasutuste juhtidele, lapsevanematele, peredele ja hooldajatele piisavat tuge ja vahendeid nende olulises rollis aidata õppijatel arendada pädevusi sotsiaalses ja ühiskondlikus elus ning demokraatliku kodakondsuse teostamisel;
- f) SOODUSTAMA ühiste Euroopa väärtuste ja demokraatliku kodakondsusega seotud pädevuste omandamist haridus- ja koolitusasutuste juhtide, õpetajate ja koolitajate esmaõppes, sissejuhataval koolitusel ja pideva kutsealase arengu raames kõikidel tasanditel. SUURENDAMA nende kujundavate kogemuste väärtust õpetajakutsele juurdepääsul ja selle arendamisel;

¹⁶ Sealhulgas haridus- ja koolitusasutuste juhid, õpetajad, koolitajad ja muud haridustöötajad, õpilased, üliõpilased, lapsevanemad, pered, seaduslikud eestkostjad ja hooldajad ning ka muud sidusrühmad: noorsooteenistused, noorsootöötajad, kohalikud omavalitsused, valitsusvälised organisatsioonid, ettevõtte, liidud, vabatahtlikud jne.

- g) EDENDAMA haridus- ja koolitusasutuste demokratiseerimist ja eeskujuks muutmist kodanikuväärtuste kujundamisel, edendades juhtimist ja osalemist nende organisatsioonilistes ja juhtimisprotsessides ühiste Euroopa väärtuste alusel;
5. EDENDAMA haridus- ja koolitusasutuste, õpetajate, haridustöötajate ja -juhtide osalemist olemasolevates Euroopa, riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi vahendites, programmides ja algatustes, milles peetakse prioriteediks ja edendatakse ühiste Euroopa väärtuste õpetamist ja edendamist, demokraatlikku kodakondsust, kodanikuaktiivsust, teadmisi liidust ja selle toimimisest ning aktiivset osalemist demokraatlikes protsessides. Samuti SOODUSTAMA heade tavade paremat nähtavust ja levitamist, samuti neid käsitlevat innovatsiooni ja nende vahetamist kõnealustes valdkondades,

KUTSUB LIKMESRIIKE JA KOMISJONI ÜLES kooskõlas oma pädevustega:

1. PÖÖRAMA haridus- ja koolituspoliitika tegevuskavas ROHKEM TÄHELEPANU ühiste Euroopa väärtuste alasele haridusele ning demokraatliku kodakondsuse edendamisele. Sel eesmärgil:
- a) KAALUMA selle kui tugevdatud ja nähtavama mõõtme INTEGRERIMIST ettepanekutesse, mis käsitlevad Euroopa haridusruumi edasiarendamist 2025. aastaks ning teist tsüklit (2026–2030) strateegilises raamistikus üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal, et liikuda Euroopa haridusruumi loomise suunas ja kaugemale (2021–2030);

- b) JÄTKUVALT EDENDAMA heade tavade levitamist ja vahetamist, vastastikust õppimist ja teavet meetmete kohta, millega soodustatakse ühiste väärtuste, ELi kuulumise tunde ja kodanikupädevuse arengut ning parandatakse kodanikuhariduse kvaliteeti kõigis liikmesriikides, sealhulgas digitehnoloogiate kasutamise kaudu. TUGEVDAMA jätkuvalt võrgustike loomist, koostööd ja teadusuuringuid, et saada parimaid tõendeid ja teavet ning jagada parimaid haridustavasid kõnealuses valdkonnas;
 - c) TUGEVDAMA sünergiat ja koordineerimist poliitikameetmete vahel valdkondades, mis on seotud ühiste väärtuste ja demokraatliku kodakondsusega, eelkõige lastele ja noortele suunatud poliitikameetmete puhul, et suurendada nende süsteemset mõju;
 - d) TUUA ESILE ühiste Euroopa väärtuste, demokraatliku kodakondsuse ning Euroopa Liitu ja selle demokraatlike protsesse käsitlevate teadmistega seotud riigisiseste ja riikidevaheliste kogemuste, haridus- ja koolitusprojektide ning inspireerivate isikute tunnustamise tähtsust, näiteks märgiste, tunnistuste ja muude asjakohaste algatuste kaudu;
 - e) EDENDAMA ühiste ja sümboolsete pidustuste, võistluste, simulatsioonide ja algatuste korraldamist, et saada demokraatiast reaalselt aimu ja tuua Euroopa Liidu tegelikkus hariduskogukonnale¹⁷ lähemale nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil;
2. EDENDAMA digikodakondsust toetavat haridust ja väärtuspõhist digiüleminekut hariduses ja koolituses, töötades välja lähenemisviisid, mis keskenduvad inimõigustele ja digitaalsele humanismile¹⁸;

¹⁷ Näiteks ELi institutsioonide, sealhulgas nõukogu (ConSIMium) ja Euroopa Parlamendi (Euroscola ja Euroopa Parlamendi partnerkooli programm) korraldatud läbirääkimiste simulatsioonid õpilastele ja üliõpilastele või muud algatused koostöös liikmesriikidega (programm „Tagasi kooli“);

¹⁸ Digitaalne humanism pakub inimkeskset lähenemisviisi digiülemineku toimetuleku ja tipptehnoloogia, näiteks tehisintellekti reguleerimise suhtes, tagades automatiseeritud otsustussüsteemidega kokku puutudes inimkontrolli.

3. TOETAMA kõigi Euroopa kodanike suhtlust ja vastastikust mõistmist. Sel eesmärgil:
- a) INNUSTAMA hariduse ja koolituse kõikide tasandite ja liikide puhul liikuvust, mestimist ja riikidevahelist koostööd kogu Euroopa hariduskogukonnas, mis hõlmab õpilasi, üliõpilasi, praktikante, õpetajaid, haridustöötajaid, vabatahtlikke ja juhte. RÕHUTAMA liikuvuse ja vahetuste potentsiaali koolituses, mis puudutab kultuuridevahelist dialoogi, kodanikuaktiivsust, ühiste väärtuste edendamist ja Euroopa Liitu kuulumise tunde kujundamist, samuti hariduse Euroopa mõõtme tugevdamist ning eurooplaseks olemise kogemist intensiivsemalt ja otsesemalt;
 - b) TUGEVDAMA liikmesriikide keelte (sealhulgas piirkondlike ja vähemuskeelte) ja kultuuride õppimist ja tundmist, kui see on asjakohane ning formaalses, mitteformaalses ja informaaalses keskkonnas,¹⁹ et edendada kõigi eurooplaste arusaamist ja ühtsust nende mitmekesistes identiteetides ning samuti kodanikupädevuse arendamist;
4. TUGEVDAMA ja SÜVENDAMA Euroopa ja rahvusvahelist koostööd hariduse ja koolituse valdkonnas, tuginedes meie ühistele Euroopa väärtustele ning peamistele haridusväärtustele ja -põhimõtetele, mis määratlevad Euroopa haridus- ja koolitussüsteeme. Sellest tulenevalt:

¹⁹ Sel eesmärgil tasub jätkata väljaande „Euroopa keeleõppe raamdokument. Õppimine, õpetamine ja hindamine“ kasutamist.

- a) hariduse ja koolituse kõikide tasandite ja liikide puhul, kui see on asjakohane, AMMUTADA INSPIRATSIOONI Euroopa integratsiooniga seotud arendustest, mida on ellu viidud Euroopa kõrgharidusruumi kontekstis ja Euroopa strateegia raames, mis käsitleb kõrgharidusasutuste, näiteks Euroopa ülikoolide liitude või kutsehariduse ja -õppe sektoris kutsehariduse tipptaseme keskuste mõjuvõimu suurendamist,²⁰ et süvendada koostööd ja liikuda edasi meie ühistel Euroopa väärtustel põhineva Euroopa haridusruumi suunas;
- b) JÄTKAMA KOOSTÖÖD rangemate kvaliteeditagamise süsteemide edasiarendamiseks, et tugevdada ühiseid kvaliteedistandardeid, läbipaistvust, tunnustamist ja liikuvust Euroopa haridusruumis ja Euroopa kõrgharidusruumis ning aidata kaasa sidusamale Euroopale;
- c) JÄTKAMA selle väärtuspõhise koostöö järkjärgulist LAIENDAMIST ja TUGEVDAMIST mitte ainult kandidaatriikide, vaid ka kolmandate riikide, eelkõige Euroopa naabruses asuvate riikide suunas, et edendada sidemeid ja tõhustada haridus-, koolitus- ja teadussüsteeme kogu maailmas. Kõik see aitab tugevdada teadmisi Euroopa Liidust, edendada liidu ja selle liikmesriikide ühiseid väärtusi, hõlbustada rahvusvahelist poliitilist dialoogi ja Euroopa diplomaatiat ning soodustada demokraatliku kodakondsuse arengut;

²⁰ Nõukogu järeldused Euroopa strateegia kohta, mis käsitleb kõrgharidusasutuste mõjuvõimu suurendamist Euroopa tuleviku nimel (ELT C 167, 21.4.2022, lk 9).

KUTSUB KOMISJONI ÜLES kooskõlas aluslepingutega ning võttes nõuetekohaselt arvesse subsidiaarsuse põhimõtet ja riikide olusid:

1. PARANDAMA kodanikuhariduse mainet ning omistama suuremat tähtsust ja nähtavust haridus- ja koolitussektori panusele Euroopa algatustesse ja strateegiatesse, mis on seotud Euroopa ühiste väärtuste, demokraatliku kodakondsuse ja ELi käsitlevate teadmiste tugevdamisega;
2. koostöös liikmesriikidega TUGEVDAMA demokraatlikku kodanikuharidust ja PIDAMA seda ESMATÄHTSAKS Euroopa haridusruumi strateegilise raamistiku tööühmades ning eelkõige hariduse ja koolituse valdkonna võrdõiguslikkuse ja väärtuste tööühmas;
3. INTEGRERIMA demokraatliku kodanikuhariduse ja ühised Euroopa väärtused haridus- ja koolitussüsteemide ning -poliitika järelevalveprotsessidesse, vältides täiendava halduskoormuse tekitamist liikmesriikidele. Sel eesmärgil:
 - a) võttes arvesse juba kättesaadavaid või tulevasi võrreldavaid rahvusvahelisi andmeallikaid, KASUTAMA näitajate ja sihttasemete alalise tööühma eksperditeadmisi, et KAALUDA täiustatud lähenemisviisi väljatöötamist kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete näitajate suhtes kodanikupädevuse valdkonnas ELis ning seda nii olemasolevate kui ka väljatöötamisel olevate näitajate puhul;
 - b) LISAMA kodanikupädevuse kui riiklike haridus- ja koolitussüsteemide ühe võtmepädevuse arengu jälgimise teema hariduse ja koolituse valdkonna ülevaate järgmistesse väljaannetesse, kui on kättesaadaval uusi andmeid ja muid tõendeid, hõlmates ka riiklike poliitikameetmete ajakohastusi;

4. AITAMA suurendada teadmisi ja toetama liikmesriike, et neil oleksid olemas peamised andmed ja vahendid arutlemiseks, saadud kogemuste kindlakstegemiseks ning oma haridustavades edasiliikumiseks, vältides samal ajal täiendava halduskoormuse tekitamist liikmesriikidele, kes võivad otsustada kavandatud algatustes vabatahtlikult osaleda. Sel eesmärgil:
- a) TÖÖTAMA korrapäraselt VÄLJA võrdlevamad ja tõendipõhisemad uuringud, aruanded ja teadustöö, et süvendada teadmisi selle kohta, mida tehakse haridus- ja koolitussüsteemides selleks, et arendada kodanikupädevust ja selle mõju õpitulemustele, edendada ühiseid Euroopa väärtusi, demokraatlikku kodakondsust ja ELi käsitlevaid teadmisi²¹. Sellest tulenevalt ja muu hulgas:
- KOOSTAMA kokkuvõtte paljudest algatustest ja headest tavadest, mida liikmesriigid kõigis neis valdkondades rakendavad, et saada terviklikum ülevaade;
 - KOOSTAMA uue Eurydice aruande kodanikuhariduse ja -koolituse kohta Euroopa haridus- ja koolitusasutustes;
 - EDENDAMA konkreetseid uuringuid ja küsitlusi Euroopa tasandil, et hinnata ELi ja selle toimimist käsitlevate teadmiste taset, kuuluvustunnet, aktiivset osalemist ning teadmisi Euroopa kodanikuks olemisega kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta, sidudes hariduse ja koolituse muu hulgas noorte-, kultuuri- ja õigussektoriga;

²¹ Kõige uuem rahvusvaheline kodanikuhariduse uuring, mille koostas Rahvusvaheline Haridustulemuslikkuse Hindamise Assotsiatsioon, pärineb 2016. aastast, ning Eurydice viimase aruande kodanikuhariduse kohta Euroopa koolides esitas komisjon 2017. aastal.

- b) tuginedes hariduse ja koolituse valdkonna võrdõiguslikkuse ja väärtuste tööühma töö tulemustele, tehes koostööd Euroopa Nõukoguga ning võttes aluseks Euroopa Nõukogu demokraatliku kultuuri pädevuste võrdlusraamistiku, KAALUMA võimalust TÖÖTADA õppijate ja haridustöötajate jaoks VÄLJA ELi kontekstile kohandatud spetsiaalse täiendava pädevusraamistiku kodanikuaktiivsuse ja demokraatliku kodanikuhariduse vallas. See võimaldaks ka hinnata pädevusi sarnaselt teiste olemasolevate ELi raamistikega,²² püüdes saavutada nendega sünergiat;
- c) TÖÖTAMA VÄLJA suunised metoodika, sisu ja õpetajahariduse kohta, et parandada demokraatliku kodanikuhariduse pakkumist ja kvaliteeti kõigis liikmesriikides, et kasutada neid võrdlusalusena poliitikakujundajate jaoks;
- d) EDENDAMA liikmesriikide vabatahtliku valikuna ELis selliste õpetajatele, koolitajatele ja juhtidele ning poliitikakujundajatele suunatud spetsiaalsete koolitusmoodulite väljatöötamist, mis käsitlevad demokraatlikku kodanikuharidust ja põhinevad ühistel Euroopa väärtustel, demokraatlikul kodakondsusel, ELi kodanikupädevusel ja muudel seonduvatel võtmepädevustel, tehes seda eelkõige asjakohaste ELi programmide²³ ja veebiplatvormide, nagu Euroopa koolihariduse platvorm (European School Education Platform, ESEP), kaudu;

²² Näiteks GreenComp, DigComp, LifeComp ja EntreComp.

²³ Näiteks programmi „Erasmus+“ ja selliste algatuste nagu „Erasmus+“ Teacher Academy kaudu.

5. mis puudutab programmi „Erasmus+“,²⁴ siis ANDMA HOOGU JUURDE programmi rakendamise neljandale üldprioriteedile „osalemine demokraatlikus elus, ühised väärtused ja kodanikuosalus“ ning ELi käsitlevatele teadmistele ja liikuvusele. Sel eesmärgil:
- a) RÕHUTAMA nende meetmete rakendamisel vajadust saada rohkem teavet ELi, selle eesmärkide, demokraatlike protsesside ja toimimise ning ELi loodava lisaväärtuse kohta. Sel eesmärgil ja muu hulgas KAALUMA, kas INTEGRERIDA vahendeid, mille eesmärk on tagada paremad teadmised ELi ja ühistest Euroopa väärtustest enne õpiliikuvust või koostööpartnerlust või nendega paralleelselt, näiteks osaleja vanusele ja profiilile kohandatud õppemoodul. Nõuetekohast tähelepanu tuleb pöörata sellele, et vältida takistuste tekitamist programmile juurdepääsul;
 - b) RÕHUTAMA kodanikuharidust ja ühiseid Euroopa väärtusi koolitusmoodulites ja õppevõimalustes, mida viiakse ellu algatuse „Erasmus+“ Teacher Academy raames;
 - c) JÄTKAMA kõikide selliste ELi tasandi algatuste koordineerimise, nähtavuse ja levitamise TÕHUSTAMIST, mis aitavad tugevdada ühiseid Euroopa väärtusi ja ELi demokraatlikku kodakondsust ning luua tõelisi suhtlusvõrgustikke koos suutlikkusega kaasata haridus- ja koolituskogukond ELi ühisesse ülesehitusse, nagu eTwinning ja Euroopa koolihariduse platvorm, Euroopa täiskasvanuhariduse veebikeskkond (EPALE), Jean Monnet' meetmed, Euroopa ülikoolide liidud või kutsehariduse tipptaseme keskused;

²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2021. aasta määrus (EL) 2021/817, millega luuakse liidu haridus- ja koolitus-, noorte- ning spordiprogramm „Erasmus+“ ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1288/2013 (ELT L 189, 28.5.2021, lk 1).

- d) JÄTKAMA bürokratlike tõkete KÕRVALDAMIST ja HÕLBUSTAMA programmis osalemist, võttes arvesse väikeste asutuste ning maapiirkondades, kõrvalistes ja perifeersetes, vähem arenenud ja äärepoolseimates piirkondades või ebasoodsates keskkondades asuvate asutuste eriolukorda;
- e) SIDUMA programmi meetmeid TÄIENDAVALT muude algatustega kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi²⁵ või Euroopa solidaarsuskorpuse programmi²⁶ raames.
-

²⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrus (EL) 2021/692, millega luuakse kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programm ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1381/2013 ning nõukogu määrus (EL) nr 390/2014 (ELT L 156, 5.5.2021, lk 1).

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2021. aasta määrus (EL) 2021/888, millega luuakse Euroopa solidaarsuskorpuse programm ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) 2018/1475 ja (EL) nr 375/2014 (ELT L 202, 8.6.2021, lk 32).

Poliitiline taust

Euroopa Liidu Nõukogu

1. Nõukogu 22. mai 2018. aasta soovitus võtmepädevuste kohta elukestvas õppes (ELT C 189, 4.6.2018, lk 1).
2. Nõukogu 22. mai 2018. aasta soovitus, milles käsitletakse ühiste väärtuste, kaasava hariduse ja õpetamise Euroopa mõõtme edendamist (ELT C 195, 7.6.2018, lk 1).
3. Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate järeldused Euroopa noorte demokraatiateadlikkuse ja demokraatliku kaasatuse edendamise kohta (ELT C 415, 1.12.2020, lk 16).
4. Nõukogu resolutsioon, mis käsitleb strateegilist raamistikku üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal, et liikuda Euroopa haridusruumi loomise suunas ja kaugemale (2021–2030) (ELT C 66, 26.2.2021, lk 1).
5. Nõukogu järeldused, mis käsitlevad võrdseid võimalusi ning kaasamist hariduse ja koolituse valdkonnas kõigi haridusalase edu edendamiseks (ELT C 221, 10.6.2021, lk 3).
6. Nõukogu 5. aprilli 2022. aasta soovitus, mis käsitleb võimaluste loomist tulemuslikuks Euroopa kõrghariduskoostööks (ELT C 160, 13.4.2022, lk 1).
7. Nõukogu järeldused Euroopa strateegia kohta, mis käsitleb kõrgharidusasutuste mõjuvõimu suurendamist Euroopa tuleviku nimel (ELT C 167, 21.4.2022, lk 9).
8. Nõukogu järeldused rohepöördeks vajalike oskuste ja pädevuste kohta (ELT C 95, 14.3.2023, lk 3).
9. Nõukogu resolutsioon Euroopa haridusruumi kohta: perspektiiv aastaks 2025 ja pärast seda (ELT C 185, 26.5.2023, lk 35).

Ministrite deklaratsioonid

10. Deklaratsioon kodanikuaktiivsuse ning vabaduse, sallivuse ja mittediskrimineerimise ühiste väärtuste edendamise kohta hariduse kaudu (Pariis, 17. märts 2015).

Euroopa Komisjon

11. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa identiteedi tugevdamine hariduse ja kultuuri kaudu. Euroopa Komisjoni panus ELi juhtide kohtumisse Göteborgis 17. novembril 2017“ (COM(2017) 673 final).
12. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele Euroopa haridusruumi saavutamise kohta aastaks 2025 (COM(2020) 625 final).
13. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele Euroopa haridusruumi loomisel tehtud edusammude kohta (COM(2022) 700 final).

Euroopa Parlament

14. Euroopa Parlamendi 11. novembri 2021. aasta resolutsioon Euroopa haridusruumi kohta: ühine terviklik käsitlus (2020/2243(INI)) (ELT C 205, 20.5.2022, lk 17).
15. Euroopa Parlamendi 6. aprilli 2022. aasta resolutsioon kodanikuhariduse meetmete rakendamise kohta (2021/2008(INI)) (ELT C 434, 15.11.2022, lk 31).
